

Шолом-Алейхем



2 березня 160 років від дня народження відомого єврейського письменника та драматурга, життя якого було тісно пов'язане з Україною та її культурою. Його твори перекладено на багато європейських мов. Критики порівнюють Шолома-Алейхема з Марком Твенем за схожість стилів письменників та любов до літератури для дітей. Пізніше, при зустрічі, Марк Твен зауважив, що вважає себе американським Шолом-Алейхемом.

Він – автор веселих та водночас сумних книг про Тев'є-молочника, Менахем-Мендла, хлопчика Мотла, жителів Єгупця та Касрилівки — безперечно, є найвідомішим з усіх єврейських письменників, які писали мовою їдиш.

Рання біографія письменника докладно описана в незакінченому автобіографічному романі «З ярмарку». Майбутній письменник народився 2 березня 1859 року в небагатій патріархальній єврейській родині у місті Переяславі (тепер Переяслав - Хмельницький Київської області) у родині дрібного крамаря. Дитячі роки минули у невеличкому містечку Воронькові Полтавської губернії.

Мати померла, коли хлопчикові виповнилося 13. У віці 15 років, натхненний Робінзоном

Крузо, він написав власну, єврейську версію повісті і вирішив стати письменником. Взяв псевдонім Шолом-Алейхем (мир вам - традиційне єврейське вітання). Навчався у хедері — єврейській початковій релігійній школі. Згодом під впливом єврейської просвітницької літератури займався загальною освітою, навчався у повітовій школі.

У 1876 року отримав місце домашнього вчителя у єврейського магната Елімелеха Лоева, та три роки навчав його доньку Голде (Ольгу) Лоеву. Між вчителем та ученицею спалахнули почуття. На жаль, в той момент багатий батько коханої не був готовий до такого соціально нерівного шлюбу, тому Шолом Рабинович втратив роботу в будинку у Лоева. У 1880—1882 роках Шолом-Алейхем був громадським рабином у Лубнах.

Тільки через шість років, в 1883, всупереч волі свого батька, вона стала його дружиною і згодом народила йому шістьох дітей.

Письменник в різний час – (1887—1890, 1893—1905) роках жив у Києві (він називав його у своїх творах Єгупцем), де займався торговельними справами.

Після смерті тестя Шолом-Алейхем став спадкоємцем колосальних маєтків, однак йому не вдалося вигідно розпорядитися цими грошима, вкласти їх у справу, щоб примножити сімейний капітал. Шолом-Алейхем поміняв безліч абсолютно різнопланових професій, починаючи від мандрівного репетитора, закінчуючи гравцем на біржі. Саме захоплення біржовими спекуляціями, якому він віддався в Одесі, підвело фінансиста-початківця. Також Шолом-Алейхем спонсорував випуск журналів, які друкували художні твори на їдиш. Таким чином, незабаром грандіозну спадщину було втрачено назавжди та безповоротньо. Проте до цього часу (початок ХХ століття) він набуває популярність як автор.

З 1883 пише, майже виключно, на їдиш (за винятком кількох оповідань і публікацій російською та івритом). Своєю метою ставить просвітництво простого народу, іврит володіли не усі. Отримавши спадок після смерті тестя, він видає альманах «Die Yiddishe Folksbibliotek» (Єврейська народна бібліотека) на їдиш, допомагає молодим авторам, виплачуючи їм великі гонорари. Незабаром розоряється.

Проте, до цього часу (початок ХХ століття) він набуває популярність як автор, крім того

Шолом-Алейхем обожнював публічні виступи, постійно їх організовував, тому вже незабаром здобув собі славу письменника зі світовим ім'ям.

Після погромів в 1905 виїжджає з сім'єю до Швейцарії, потім до Німеччини. Напередодні першої світової війни, хворий на туберкульоз легенів письменник поїхав лікуватись до Італії. Незважаючи на невиліковну хворобу, Шолом-Алейхем до самого кінця виявляє незламну енергію та невичерпну жагу творчості, постійно влаштовуючи творчі гастролі з публічними читаннями та усними виступами. Війна застала його в Німеччині, як російський підданий, був висланий з країни. Переїжджає до Нью-Йорку, де прожив останні роки життя і де 13 червня 1916 року помер від туберкульозу. Похований на цвинтарі у Квінсі.

Шолом-Алейхем любив Україну, де українці та євреї здавна жили й працювали поряд. В оповіданні «Пасха на селі» він любовно змальовував дружбу українського та єврейського хлопчиків — Хведька та Файтла. В ліричній повісті «Пісня пісень» єврейський юнак Шимек зворушливо говорить про українську природу, як про рідну: «Я бачу небо, відчуваю теплий вітерець, чую, як пташки щебечуть, цвірінькають, літають над нашими головами. Це — наше небо, наш вітерець, наші пташки, все наше, наше, наше!»

Брат письменника у своїх спогадах пише, як високо цінував Шолом-Алейхем Тараса Шевченка, як зберігав у своїй бібліотеці «Кобзаря», любив, знав напам'ять українські пісні, Шевченкові «Думи мої, думи», «Як умру, то поховайте», «Рече та стогне Дніпр Широкий»... Письменник спілкувався з видатними діячами української культури — його сучасниками, зокрема, з Михайлом Коцюбинським, композитором Миколою Лисенком. В багатьох творах Шолом-Алейхема його героями є євреї та українці. Діють вони і одному з його найвідоміших творів «Тев'є-молочник».

Він був одним із найулюбленіших героїв і самого автора. В образі Тев'є уособлено образ єврейського народу, який, незважаючи на всі злигодні, що випали на його долю, не пригнічений почуттям приреченості, а сповнений оптимізму та життєвої сили. Тев'є з радістю працює на землі, міцно стоїть на ній, він фізично й морально здоровий, життєлюбний. Скільки лиха падає на його голову, особливо останнє — вигнання з села за царським указом, що забороняв євреям працювати на землі,— але він гордо тримає голову, залишається неподоланий... Весь твір складається з серії оповідань, поєднаних головним персонажем. Вони складаються з колоритних монологів Тев'є, в уявній розмові з Шолом-Алейхемом, у різний час. Шолом-Алейхем працював над твором впродовж двадцяти років — і кожний монолог відбиває соціальні прикмети свого часу. Письменник особливо підкреслює почуття людської гідності у Тев'є, зумовлене його чесною працею, а

також втіленням народної мудрості. В його монологах каскади цитат з єврейських священних писань, але він перефразовує їх своєю життєвою, а не книжною мудрістю, по-своєму їх коментує. Наводить він і чимало єврейських та українських прислів'їв та приказок. Він дає поради донькам, але й доньки вчать його. Він розмірковує над їхніми долями і приходять до думки: «А що таке єврей і не єврей?» та «Чому вони мусять бути такі роз'єднані?..» В фіналі він проголошує: «Поки душа в тілі — вперед Тев'є!»

Україна шанує пам'ять свого великого земляка, його іменем названа одна з вулиць Києва. В Переяслав-Хмельницькому вже чимало років працює музей Шолом-Алейхема, який відвідали десятки тисяч екскурсантів.

У 1997 в Києві було відкрито пам'ятник письменникові. У 2001 встановлено пам'ятник у Москві. На честь Шолом-Алейхема названо кратер на Меркурії. У столиці Єврейської Автономної області місті Біробіджані ім'ям Шолом-Алейхем названі центральна вулиця міста та обласна наукова бібліотека. У Дніпропетровську на честь Шолом-Алейхема названо одну з центральних вулиць міста, на якій знаходиться дві синагоги, на одній з площ Біробіджана встановлено пам'ятник письменнику. У Львові, Гродно та Чернівцях на честь Шолом-Алейхема названо вулиці в центральних частинах міст. До 150-річчя письменника, 2-го березня 2009-го року в Києві на вулиці Б. Васильківській (Червоноармійській), 5 був відкритий Музей Шолом-Алейхема.

Онука Шолом Алейхема - американська письменниця та педагог Бел Кауфман.

«Шолом-Алейхем» у перекладі означає «мир вам», що так актуально звучить нині на всіх мовах як заклик до миру, єдності та злагоди.

Шолом-Алейхема не можна уявити без України, як не можна уявити й Україну без цього письменника. Це є знаком нерозривності життя двох народів — українського та єврейського,— їхньої спільної долі й спільної боротьби за добробут та щастя.

Джерело: <http://nbuv.gov.ua>